

КІРІН РОМАН СТАНІСЛАВОВИЧ

Національний університет «Одеська юридична академія»,
професор кафедри аграрного, земельного та екологічного права,
доктор юридичних наук, доцент

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОЗВІЛЬНО-ДОГОВІРНИХ УМОВ ТА ПРАВИЛ ДІЯЛЬНОСТІ ЩОДО КОРИСТУВАННЯ НАФТОГАЗОНОСНИМИ НАДРАМИ

Україна є і в перспективі прагне залишатися одним із найбільших в континентальній Європі виробником вуглеводнів та надійним транзитером енергоресурсів (в першу чергу природного газу і нафти), забезпечуючи безпечне і надійне постачання енергоресурсів власним споживачам та споживачам суміжних ринків, які мають бути видобуті та доставлені з високим рівнем екологічної та соціальної відповідальності, з докладанням зусиль для дотримання зобов'язань зі скорочення викидів парникових газів. Такі прогнози для нафтогазової галузі держави закріплено в Енергетичній стратегії України на період до 2035 року «Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність» [1].

Втім, не зважаючи на істотну мінерально-сировинну базу та пріоритети, визначені на державному рівні щодо її розширення з метою нарощення видобутку вуглеводнів для забезпечення енергетичної незалежності країни, проблема надання документів дозвільного характеру з питань надрокористування залишається актуальною. Зокрема, у зазначеній стратегії можна виділити два напрями реформ дозвільного механізму: 1) загальні напрями для сфери користування надрами (у тому числі й нафтогазоносними); 1.1) удосконалення механізму адміністрування підготовки документації про виділення земельних ділянок, ліцензійних площ, погодження маршрутів прокладання трубопроводів на землях сільськогосподарського призначення, водного та лісового фондів, видачі археологічних дозволів тощо; 1.2) підвищення прозорості та системності процесу видачі спеціальних дозволів на користування надрами (далі – СДнКН); 1.3) забезпечення недискримінаційного доступу до геологічної інформації; 2) спеціальні напрями для сфери користування нафтогазоносними надрами: 2.1) підвищення прозорості і публічності процесу видачі СДнКН, забезпечення його системності, 2.2) скорочення строків та переліку процедур, пов'язаних із наданням СДнКН.

Певні досягнення в цих напрямках вже можна відзначити. Так, на сьогодні в Державній службі геології та надр України (далі – Держгеонадра) розроблений пілотний проект із запровадження порядку проведення аукціонів з продажу СДнКН шляхом електронних торгів [2], що покликане забезпечити новий рівень якості обслуговування потенційних надрокористувачів, а саме: а) незалежно від місця знаходження суб'єкти господарювання в день проведення торгів зможуть взяти участь в онлайн-аукціоні; б) усі подані заявки будуть захищені елект-

ронними цифровими підписами та слугуватимуть для подальших кроків по підняттю ціни лоту у ході торгів; в) система електронних торгів працюватиме в режимі реального часу для необмеженого кола осіб; г) буде здійснюватися збір, візуалізація та зберігання інформації про об'єкти торгів, проводитиметься авторизація учасників торгів, а також надання, зіставлення і прийняття їх цінових пропозицій.

Питання нормативно-правового забезпечення дозвоільно-договірних умов та правил діяльності, що передбачені відповідним спеціальним дозволом на користування нафтогазоносними надрами (далі – СДнКНГН) та угодою про умови користування нафтогазоносними надрами (далі – УПУКНГН) є важливим ще й тому, що Законом України «Про нафту і газ» (далі закон про НіГ) (ст. 51) встановлена юридична відповідальність за порушення вказаних умов та правил діяльності. При цьому, слід зазначити, що подібної підстави не містить ст. 65 Кодексу України про надра (далі – КпН), якою встановлена відповідальність за порушення законодавства про надра. Натомість, у цій же статті КпН є застереження, згідно якому законодавчими актами України може бути встановлено відповідальність й за інші порушення законодавства про надра.

У той же час, КпН (ст. 26) визначає підстави припинення права користування надрами, серед яких виділимо такі: а) використання надр не для тієї мети, для якої їх було надано, порушення інших вимог, передбачених СДнКН; б) якщо користувач без поважних причин протягом 180 календарних днів не приступив до користування надрами на нафтогазоперспективних площах та родовищах нафти та газу.

Крім того, КпН (ст. 57) врегульовані випадки обмеження, тимчасової заборони (зупинення) або припинення користування надрами у разі порушення вимог ст. 56 та інших статей КпН. Зокрема, серед основних вимог в галузі охорони надр (ст. 56), слід звернути увагу на наступні: а) додержання встановленого законодавством порядку надання надр у користування і недопущення самовільного користування надрами; б) раціональне вилучення і використання запасів корисних копалин і наявних у них компонентів; в) запобігання забрудненню надр при підземному зберіганні нафти тощо. До того ж, відповідно до п. 15 ст. 62 КпН, орган державного геологічного контролю, серед іншого, перевіряє облік видобування нафти, газу та супутніх компонентів.

Нарешті, слід мати на увазі особливості застосування норм КпН (ст. 3-1), згідно яких, якщо законом про НіГ встановлені інші норми, ніж ті, що передбачені у КпН, то застосовуються норми цього закону.

Власне законом про НіГ, відносно СДнКНГН, врегульовані такі види відносин: зміст (ст. 11); принципи надання (ст. 12); види (ст. 13); порядок надання (ст. 14); строк дії (ст. 17); надання земельних ділянок для потреб нафтогазової галузі (ст. 18); вимоги до ділянок, на які надаються дозволи (ст. 19); основні права та обов'язки власника дозволу (ст. 20); надання дозволів для створення та використання підземних сховищ нафти, газу та продуктів їх переробки (ст. 21); особливості надання дозволів на користування нафтогазоносними надрами в межах територіальних вод

та виключної (морської) економічної зони України (ст. 22); спільне використання нафтогазоносних надр у нафтогазовій галузі (ст. 23); відмова у наданні (ст. 24); визнання недійсним (ст. 25); зупинення дії (ст. 26); анулювання (ст. 27); УПУКНГН (ст. 28); державний контроль і нагляд за дотриманням правил і нормативів користування нафтогазоносними надрами і умов СДнКНГН та УПУКНГН (ст. 29).

При цьому, слід мати на увазі, що видача (відмова у видачі, переоформлення, видача дубліката, анулювання) дозволу здійснюється відповідно до Закону України «Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності», зокрема ст. 4-1 «Основні вимоги до порядку видачі документів дозвільного характеру або відмови в їх видачі, переоформлення, анулювання документів дозвільного характеру». Зазначеним приписом встановлено також, що продовження строку дії СДнКН, наданих на ділянки, розташовані на тимчасово окупованій території України, здійснюється з урахуванням особливостей, встановлених законом.

Конкретизація порядку і умов надання та продажу СДнКН загалом та СДнКНГН і УПУКНГН зокрема встановлені відповідними постановами уряду [3, 4], на які невдовзі очікують додаткові зміни, одні з яких набиратимуть чинності з 1 січня 2019 р., інші через один рік з дня набрання чинності постанови [5].

Невід'ємною частиною СДнКН є угода про умови користування надрами, що укладається між органом з питань надання дозволу і надрокористувачем і містить програму робіт, яка оформляється як додаток, та особливі умови надрокористування. Примірні угоди про умови користування надрами затверджуються органом з питань надання дозволу та підлягають публікації на його офіційному веб-сайті. При цьому, в УПУКНГН, що розташована в межах континентального шельфу або виключної (морської) економічної зони України, укладеній між Держгеонадрами і надрокористувачем, можуть встановлюватися відповідно до законодавства додаткові вимоги.

Розглядаючи встановлену законом про НіГ (ст. 51) юридичну відповідальність за порушення умов та правил діяльності, що передбачені СДнКНГН і УПУКНГН, як гарантію забезпечення їх виконання, відмічу її реалізацію в ст. 57 «Порушення вимог щодо охорони надр» Кодексу України про адміністративні правопорушення, в якій встановлено, що порушення особливих умов СДнКН, якщо це не пов'язано з отриманням доходу у великих розмірах, тягне за собою накладення штрафу на посадових осіб та фізичних осіб від трьохсот до шестисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Отримання доходу у великих розмірах має місце, коли його сума у триста і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян.

В свою чергу, Кримінальний кодекс України (ст. 240 «Порушення правил охорони або використання надр») розглядає, як злочин, порушення встановлених правил використання надр, якщо це створило небезпеку для життя, здоров'я людей чи довкілля, а також незаконне

видобування корисних копалин загальнодержавного значення, до яких відносяться і нафта і газ.

Список використаної літератури:

1. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 18 серпня 2017 р. № 605-р «Про схвалення Енергетичної стратегії України на період до 2035 року «Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність»» // Урядовий кур'єр від 08.09.2017 р. № 167.
2. Всі аукціони Держгеонадр проводитимуться в режимі онлайн. [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://geo.gov.ua/old/novyna/vsi-aukcioni-derzhgeonadr-provodytymutsya-v-rezhymi-onlayn>
3. Постанова Кабінету Міністрів України від 30 травня 2011 р. № 615 «Про затвердження Порядку надання спеціальних дозволів на користування надрами» // Офіційний вісник України від 24.06.2011 р. – 2011, № 45, стор. 49, ст. 1832.
4. Постанова Кабінету Міністрів України від 30 травня 2011 р. № 594 Про затвердження Порядку проведення аукціонів з продажу спеціальних дозволів на користування надрами // Офіційний вісник України від 20.06.2011 р. 2011, № 44, стор. 62, ст. 1783.
5. Постанова Кабінету Міністрів України від 25 квітня 2018 р. № 333 «Про внесення змін до порядків, затверджених постановами Кабінету Міністрів України від 30 травня 2011 р. № 594 і 615» // Офіційний вісник України від 26.06.2018 р. 2018, № 49, стор. 9, ст. 1706.

Ключові слова: спеціальний дозвіл, користування надрами, нафта, газ, правила діяльності.

Ключевые слова: специальное разрешение, пользование недрами, нефть, газ, правила деятельности.

Key words: special permission, use by the bowels of the earth, oil, gas, rules of activity.

СИДОР ВІКТОРІЯ ДМИТРІВНА

Київський інститут інтелектуальної власності та права
Національного університету «Одеська юридична академія»,
професор кафедри конституційного,
адміністративного та міжнародного права,
доктор юридичних наук, професор

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ОРГАНІЧНОГО РОСЛИННИЦТВА В УКРАЇНІ ВІДПОВІДНО ДО ВИМОГ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Актуальність обраної теми дослідження обумовлена зростаючою потребою забезпечення населення України продовольством та еколого-безпечними продуктами харчування. Євроінтеграційний вектор розвитку нашої держави з одного боку та ефективність реалізації країнами-членами ЄС екологічно орієнтованих перетворень в галузі сільського